

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR TANNYELVŰ PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI KUTATÁS AKTUÁLIS ÉS TÖRTÉNETI TÁRHÁZÁNAK ÉRTÉKEI

A PTE BTK Neveléstudományi Intézet nemzetköziesítése során kiemelt figyelmet kap Kárpát-medencei szakmai kapcsolatrendszerünk. Egyfajta védőháló szövéséhez való hozzájárulás mindenkori szándékunk ezáltal: közös kincsünk, a magyar nyelv szaknyelvi használatának, fenntarthatóságának ápolása. Jelen kötet által is törekszünk arra, hogy a címben jelzett, fókuszba helyezett tematikát és célcsoportokat érintően megvalósulhasson a partnerintézményeink közötti diskusszió. Az e műhelyekben tevékeny szakemberek közötti kapcsolatok építéseként, szakmai eszmecserénk megerősítéseként, rendszerszintre emeléseként, kutatói- és publikációs együttműködés megvalósításaként értelmezzük e gyűjteményt.

Pécs
2022

ŐSVIDÉKI EGYETEM
MAGYAR TANNYELVŰ TÁMÓDÓKÉPZŐ KAR, SZABADKA
УНИВЕРСИТЕТ У БОДИМ ГАДУ
УЧИТЕЛСКИ ФАКУЛТЕТ НА МАЉАРСКОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СУБОТИЦИ

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kárpát-medencei magyar tannyelvű pedagógusképzés és neveléstudományi kutatás aktuális és történeti tárházának értékei

Szerkesztette:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna

Dr. habil. Orsós Anna

Dr. Ács Marianna

Dr. Huszár Zsuzsanna

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet

Pécs
2022

A kötet megjelenését a „Korszerű egyetem a modern városban:
Értékközpontúság, nyitottság és befogadó szemlélet egy 21. századi felsőoktatási modellben” című
EFOP-3.4.3-16-2016-00005 kódszámú projekt támogatta

Szerkesztette:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna
Dr. habil. Orsós Anna
Dr. Ács Marianna
Dr. Huszár Zsuzsanna

Lektorálta:

Dr. habil. Dezső Renáta Anna
Dr. habil. Orsós Anna
Dr. Ács Marianna
Dr. Huszár Zsuzsanna
Sándor-Schmidt Barbara
Ábrahám Gréta

Nyomdai előkészítés:

Kiss Tibor Noé

Kiadó:

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet

Felelős kiadó:

Dr. habil. Híves-Varga Aranka
intézetigazgató

Borítóterv:

Preisendörfer Tímea – Ábrahám Gréta

Nyomtatta és kötötte:

Bolko-Print. Kft. (7631, Pécs, Füzes dűlő 23.)
Ügyvezető: Szabó Péter

© Szerzők, 2022

ISBN: 978-963-626-027-9

Pécs
2022

Tartalomjegyzék

Dezső Renáta Anna:

Pedagógusképzés és neveléstudományi kutatás – magyarul. Credo és előszó5

Aktuális pedagógusképzési körkép

Gerner Zsuzsanna:

A magyarországi pedagógusképzés aktuális kihívásai9

Orsós Anna – Cserti Csapó Tibor – Lakatos Szilvia – Vezdén Katalin:

Romológia a Pécsi Tudományegyetemen17

Demény Piroska:

Az erdélyi magyar tanítóképzés pedagógiai gyakorlatának 21. századi korszerűsítési kísérletei27

Hutterer Éva:

A pedagógusképzés megújuló rendszere Ukrajnában33

Takács Márta:

Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának múltja, jelene és jövőképe43

Pintér Krekić Valéria:

Akkreditációs folyamatok a szerbiai pedagógusképző intézményekben53

Kovács Cintia:

Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
konferenciái, akkreditált pedagógus-továbbképzései, folyóiratai59

Történeti mozaikok

Takács Zsuzsanna Mária:

A pécsi pedagógusképzés kezdetei69

Ozsváth Judit:

A magyar tanárjelöltek helyzete Kolozsváron a két világháború között77

Szabó-Thalmeiner Noémi:

A szatmárnémeti tanítóképzés története83

Depcsinszka Ivett:

Az oktatás és pedagógusképzés helyzete Kárpátalján (Podkarpatszka Ruszban)
a Csehszlovák Köztársaság kötelékében (1919–1939)91

Kutatás közben

Huszár Zsuzsanna – Tóth Péter – Horváth Kinga – Baka Patrik –

Strédl Terézia – Nagy Melinda – Pukánszky Béla – Németh András:

Szlovákiai magyar pedagógusok véleménye a foglalkozásukhoz kapcsolódó néhány kérdésben99

Dezső Renáta Anna:

A gardneri intelligenciaelmélet alkalmazási lehetőségei a Kárpát-medencei
magyar tanítási nyelvű pedagógusképzésben109

Bálint Ágnes:

Játék és tanulás117

Zsoldos-Marchis Julianna:

Játék és játékosítás matematika órán123

Szállasy Noémi:

A zöld ötven árnyalata – természettudományok oktatása az erdélyi pedagógusképzésben131

Depcsinszka Ivett

Az oktatás és pedagógusképzés helyzete Kárpátalján (Podkarpatszka Ruszban) a Csehszlovák Köztársaság kötelékében (1919–1939)

Absztrakt

A tanulmány célja rávilágítani azokra a folyamatokra, melyek az oktatás helyzetét jellemezték az 1919–1939 közötti időszakban, amikor a jelenleg Kárpátaljaként ismert régió Podkarpatszka Rusz néven a Csehszlovák Köztársaság kötelékébe tartozott. A régió nemzetiségeinek – rutének (ukránok), oroszok, magyarok, németek, zsidók, románok – iskolázottságát, az oktatási intézmények helyzetét, az államnyelv használatának normatíváit, a kisebbségek oktatásának lehetőségeit mutatjuk be. Kitérünk a tankönyvek helyzetére, a humán tantárgyak tartalmainak és a nyelvek oktatásának sajátosságaira, a multikulturális környezet megteremtésére irányuló törekvésekre, valamint a pedagógusképzés helyzetére a vizsgált időszakban.

Kulcsszavak: az oktatás helyzete, Podkarpatszka Rusz, a Csehszlovák Köztársaság.

Kárpátalja a Saint-Germain-i békeszerződés értelmében 1919 szeptemberében Podkarpatszka Rusz néven Csehszlovákia részévé vált. Ez a helyzet új feltételeket teremtett a gazdaság, az oktatás és kultúra fejlődéséhez az itt élő nemzetiségek – a ruszinok, ukránok, csehek, szlovákok, németek, magyarok, lengyelek, románok, zsidók – számára (DEPCHYNSKA, 2019: 35).

A régió lakosai ebben az időszakban hét közigazgatási körzetben – Maramorosh, Ugocha, Bereg, Ug, Zemplén, Sharysh, Spysht – éltek, amelyeket (zsupáknak, komitátóknak) „megyéknak” neveztek. A jelentősebb városok Eperjes, Ungvár, Munkács és Maramoros-Siget voltak. A térség politikai, társadalmi viszonyai és a gazdasági helyzete miatt a helyi lakosság iskolázottsága alacsony volt.

A 18–19. században Kárpátalján az oktatási intézményeket az egyházak tartották fenn, s ez a helyzet a 20. század elején sem változott jelentős mértékben. Az iskolák „egyházi plébánia iskolák” voltak, és a Munkácsi egyházmegyén keresztül irányították őket. Az egyik legismertebb tanfelügyelő e korszakból Dmytro Popovych volt, aki személyesen látogatta az egyházmegye oktatási intézményeit és jelentéseket írt azok helyzetéről a püspöknek” (DEPCHYNSKA, 2019: 35).

Az iskoláztatás fejlődésének kulturális és oktatási sajátosságait a vizsgált időszakban meghatározta a nemzetiségi hovatartozás. A köztársaság megalakulásának idején a cseh és a német nép iskolázottsága és műveltsége magasabb szintű volt, ami tükröződött az oktatásban, az irodalomban, a képzőművészetben és az építészetben. Kárpátalja messze elmaradt Csehországtól, sőt Szlovákiától is: a gazdasági fejletlenség, az elmaradott városok, a kellő számú értelmiség hiánya nehézségekhez vezetett a kultúra és az oktatás terén, különösen a 20-as években.

Az oktatás és az iskola fejlesztésének társadalompolitikai feltételeit a megváltozott körülmények között a csehszlovák állam biztosította. Az 1920-as alkotmány a nemzetiségeket egyenlőnek nyilvánította, mindegyik számára széles politikai jogokat és új lehetőségeket biztosított az anyagi és szellemi kultúrájának fejlesztésére.

A levéltári források szerint 1919-ben Podkarpatszka Rusz lakosságának 70% -a volt írástudatlan, 1938-ban már csak 20%. Míg 1919-ben körülbelül 100 iskola volt a régióban, akkor az első köztársaság

idején 160 új iskola épült, mintegy 60 újság és folyóirat jelent meg oroszul és ukránul. Az 1930-as évek végén az iskoláskorú fiatalok legfeljebb 10% -a maradt írástudatlan, a felnőtt lakosság pedig legfeljebb 27% -a (DEPCHYNSKA, 2019: 37).

Podkárpatška Ruszban az oktatási rendszer fejlesztése ellenére továbbra is probléma maradt az iskolák pedagógiai személyzettel való ellátása.

A tanárok, tanítók a tanítás mellett aktív társadalmi tevékenységeket folytattak, jelentős hatást gyakorolva a település közösségének életére. Érdeklődéssel fordultak a zenei örökség, a folklórhagyományok felé: népdalokat gyűjtöttek, világi és egyházi gyermekkórusokat, felnőtt kórusokat alapítottak: gyermekkórus tevékenykedett Novy Davydkovban, Ivan Kuliman pap-tanár vezetésével, „Polyansky csalóányok” gyermekkórus pedig Maria Schiller tanár irányításával. Többen képzőművészettel foglalkoztak, sokan hivatásos festőművészek lettek. A pedagógusok hatására a társadalom szélesebb rétegei váltak nyitottabbá a művelődésre.

Meg kell jegyezni, hogy ebben az időszakban Kárpátalján a tanárok jelentős nehézségekkel szembesültek a tanítás anyagának kiválasztásában, mivel sem tankönyv, sem módszertani szakirodalom nem állt rendelkezésükre. Ilyen körülmények között jó gyakorlat volt, hogy a pedagógusok összejöveteleken, találkozókon tapasztalatokat, különféle módszertani eljárásokat és tanítási anyagokat (verseket, közmondásokat, történeteket és dalokat) cseréltek egymással (DEPCHYNSKA, 2019: 10).

A soknemzetiségű régió iskoláiban gyakori volt, hogy egy osztályban együtt tanítottak ruszin, magyar, cseh, német gyermekeket. A tanárok fontosnak tartották a multikulturális oktatást, amely a különböző népek, etnikai csoportok kultúrájának a megismertetését, identitásának tiszteletben tartását jelentette.

A korszak társadalmi és gazdasági viszonyait tükrözte az iskola helyiségeinek, felszereltségének állapota is. Az I. világháború pusztításai is sújtották az intézményeket, voltak települések, ahol a háborús összecsapások következtében használhatatlanná vált egy – egy tanterem, néhol az egész iskola. Az 1923/1924-es tanévben 174 általános iskola nem működött, és mintegy 25 000 verhovinai gyermek maradt ki az iskoláztatásból; 33% -a a diákoknak nem járt általános iskolába, vagyis a gyerekek egyharmada írástudatlanul nőtt fel (DEPCHYNSKA, 2019: 39).

A hegyvidéki járásokban is nehézségekkel kellett szembenéznie az oktatás szereplőinek. A tanítás gyakran közönséges parasztházakban folyt. Előfordult, mint például a Mizhhirya régióban, hogy a képzést csak az őszi és a tavaszi hónapokban tartották meg a természetben, tölgyek vagy lucfenyők alatt. A hegyekben és dombokon szétszórt falvakból a tanulók nehezen tudtak eljutni az iskolába, ezért nem is jártak rendszeresen, aminek következtében lemaradtak a tanulásban, és alacsony osztályzatot értek el. A szülők nehéz anyagi helyzete sem kedvezett a rendszeres iskolalátogatásnak. A szegény családokban a gyermekeknek nem volt megfelelő ruhája és cipője, amiben el tudtak volna az iskolába menni télvíz idején. Hozzá kellett járulni a megélhetéshez is: 12 – 13 évesen már dolgozni jártak a szüleikkel. A társadalom jelentős része nem tartotta fontosnak a gyermekek taníttatását, s ezért sem szorgalmazta, ösztönözte a tanulást.

A korszak fő problémáját a gyermekek egészségének megőrzése jelentette, mivel sok iskola épülete és a tanterem nem felelt meg az egészségügyi követelményeknek. Nehézséget okozott az is, hogy nem volt elegendő tanerő, s nem álltak rendelkezésre megfelelő tankönyvek és a taneszközök sem.

A csehszlovák kormány minden erőfeszítést megtett a térség alacsony iskolázottságának javítása érdekében. 1919 végére Kárpátalján 475 általános iskola működött, köztük 321 orosz tannyelvű, 83 magyar, 22 csehszlovák, 7 német, 4 román tanítási nyelvű és 22 vegyes tanítási nyelvű iskola (DEPCHYNSKA, 2019: 41).

1920 után a csehszlovák hatóságok évente 2 – 3 városi iskolát nyitottak, többnyire hegyvidéki területeken. A legnépszerűbbek ezek közül Yasinya, Técső, Bilky, Dovhe, Perechyn, Volove, Volovets, Nyzhni Vorota falvakban működtek. Az alföldön Velyki Luchky, Chinadiyevo, Seredne és Rakosh falvak iskoláit kell említeni. A csehszlovák uralom 20 éve alatt 21 polgári iskolát alapítottak ruszin (vagy ukrán) tanítási nyelvvel. A cseh tanítási nyelvű polgári iskolák még gyorsabb ütemben nyíltak

meg Ungváron, Munkácson, Rakhon, Khuston, Beregszázon, Técsőn, és működtek megfelelő feltételek mellett.

Az 1920-as években a tanulók hat évig mindennapi iskolába jártak, majd 12 éves koruktól az úgynevezett „ismétlő osztályokban” hetente kétszer tanultak. Sem az oktatás színvonala, sem az iskolák látogatottsága nem volt kielégítő. 1930-ban vezették be a 8 éves tankötelezettséget. Ekkor javították a tanterveket, és növelték az anyanyelv tanításának óraszámát is.

A sajtó fontos szerepet játszott a Podkárpatška Rusz fiatalabb generációjának nevelésében. A kárpátaljai tanároknak saját pedagógiai folyóirataik voltak. Az első újságjuk, a „Tanár” meg megjelenésével megindult a pedagógiai folyóiratok rendszeres kiadása. A pedagógiai sajtótermékek megjelenése az 1919 utáni Első Csehszlovák Köztársaság idején érte el csúcspontját.

A középiskola oktatásban is jelentős változások történtek. Az 1917/1918-as tanévben Kárpátalján három magyar tannyelvű gimnázium működött Ungváron, Munkácson és Beregszászban. A csehszlovák kormány első éveiben már ezekben a gimnáziumokban ruszin, ukrán és orosz nyelven folyt az oktatás. A többi középiskola közül érdemes megemlíteni öt tanári szemináriumot és ugyanennyi műszaki iskolát. A tanárképzésben az ungvári, a munkácsi és a huszti pedagógiai iskolák játszottak jelentős szerepet.

A finanszírozás szerint az iskolák állami, egyházi (római katolikus, görögkatolikus, evangélikus, zsidó) és magániskolák voltak. A tanítás nyelve szerint: kárpátaljai (ruszin), csehszlovák, magyar, német, román, zsidó, cigány. Minden gyermek vallási vagy nemzetiségi hovatartozása szerint választott iskolát. A csehszlovák időszakban (1919–1938) az állami fenntartásban működő oktatási rendszerhez tartoztak általános iskolák, középiskolák (gimnáziumok, szemináriumok), kereskedelmi akadémiák, bentlakásos iskolák, óvodák, szakképző intézmények és érettségit nem adó polgári iskolák.

A csehszlovák kormány egyik oktatásirányítási intézkedése a felügyeleti szervek megszervezése volt. Az első tanfelügyelőségeket, nevezetesen a ruszin és a szlovák felügyelőségeket, 1919-ben hozták létre Ungváron. Kezdetben a tanfelügyelők Beregszászban és Huszton dolgoztak. 1920-ban pedig már Ungváron, Beregszászban, Huszton, Munkácson, Szojván, Nagyszőlősen, Rahón, Ilosván és Nagybereznán is tevékenykedtek. A 9 tanfelügyelő közül 6 ruszin, 2 cseh és 1 szlovák volt. Később tanfelügyelőségeket szerveztek Oroszvégen, Volovében és Técsőn is (DEPCHYNSKA, 2019: 43).

Az tanfelügyelők rendszeres összejöveteleket tartottak. Az első találkozóra Podkárpatška Ruszban 1920. február 29-én került sor. A napirenden az oktatás adminisztratív kérdései és szociális jellegű problémák voltak. Emellett tárgyalták az iskolai tantárgyak tanításának kérdéseit, az iskolák megfelelő felszereltségét, valamint a népi mezőgazdasági iskolák megszervezésének szükségességét. Ilyen találkozókat évente 2 – 3 alkalommal is szerveztek hasonló programmal.

1920. február 1-jén Ungvárra összehívták az első szülői értekezletet, melyen megvitatták az iskola, az oktatás problémáit, valamint a könyvtárak és az olvasótermek fontossága mellett érveltek.

1922/1923 folyamán a Tudományos és Közoktatási Minisztérium új tanterveket hagyott jóvá az egy- és kétosztályos elemi iskolák számára, amelyek a következő tantárgyakra terjedtek ki: hittan, állampolgári ismeretek, olvasás és memorizálás, nyelvtan, helyesírás, stílus, helyismeret, számtan, ének, rajz, testnevelés, a fiúknak technika, lányoknak kézimunka, történelem, földrajz, fizika, kémia, idegen nyelv (magyar, francia). Felsőbb osztályokban nagy figyelmet fordítottak a bölcsészettudományok, a természettudományok, valamint a fizika és matematikai tudományok tanulmányozására, a diákok esztétikai, szellemi és testi nevelésére (DEPCHYNSKA, 2019: 46).

A huszadik század elejének tantervei jelentős hiányosságokat mutattak; kevésbé alkalmazkodtak a diákok életkori sajátosságaihoz, nem kötődtek a mindennapi életből vett példákhoz, sok esetben elavult nézeteket közvetítettek.

Az akkori Podkárpatška Rusz iskoláiban a humán tudományokat részesítették előnybe, mivel az emberi lélek csiszolását tartották a legfontosabbnak. Ennek következtében minden tantárgy tanításában megjelentek az erkölcs, az etika és az esztétika fogalmai. A tudományágak művelésének nem az volt a legfontosabb célja, hogy minél több ismeretet sajátítsanak el a diákok, hanem hogy az

érzelmeikre hassanak, és minél jó állampolgárokat neveljenek. Ehhez az időszakhoz tartozott az első „kerületi konferencia” megrendezése 1926. február 5-én, amelyen ruszin, magyar és szlovák tanárok vettek részt. Fokozatosan tanítói értekezleteket szerveztek Beregszászban, Ilosván és Nagy Bereznán.

Az 1930-as években az oktatás finanszírozása növekedett, melynek következtében több kárpátaljai, cseh tannyelvű iskolát hoztak létre (1. táblázat). Kezdetben így biztosították a tanulást azoknak a cseh gyermekeknek, akiknek a szüleiket Podkárpatzska Ruszba küldték munkába. Egyre több izraelita és ruszin gyermek választotta ezeket a cseh iskolákat.

1920-ban 22 cseh iskola működött Kárpátalján, 1938-ban pedig már 188. Összesen 1938-ban 792 általános iskola, 44 városi (nem teljes középiskola) és 8 gimnázium működött Kárpátalján, ahol az oktatás ukrán, cseh, magyar, román, német és héber nyelven folyt (DEPCHYNSKA, 2019: 50).

Évek	Ukrán (ruszin)	Cseh, ill. szlovák	Magyar	Német	Román	Zsidó	Többnyelvű iskolák	Összesen
1920	321	22	83	7	4	-	38	475
1921	357	25	118	9	4	-	17	530
1922	357	13	116	11	2	-	18	517
1923	382	16	108	10	2	5	24	547
1924	386	26	107	10	2	9	20	560
1925	392	29	101	10	2	9	22	565
1926	383	46	99	10	2	9	25	574
1927	397	85	96	11	2	5	20	619
1928	398	121	102	13	2	3	19	658
1929	375	149	100	13	3	3	29	663
1930	404	154	104	14	3	4	19	702
1931	425	158	101	14	3	4	22	727

1. táblázat: Különböző tannyelvű iskolák száma Podkarpatszka Ruszban a 1920–1931 közötti időszakban (PEŠINA, 1933).

A Khust Gimnázium továbbra is az ukrán eszmék fellegvára maradt. Az 1930-as évek végén 600 – 650 ukrán diák tanult ott, és körülbelül 200 diák a cseh tannyelvű, párhuzamos osztályban. Utóbbiakban a csehek és a szlovákok mellett izraelita tanulókat is oktattak. Augustyn Voloshin és kormánya nagy figyelmet fordított a régió nemzeti kisebbségeinek iskolai oktatásának fejlesztésére.

Tekintettel a tankönyvekkel kapcsolatos probléma súlyosságára, Podkárpatzska Rusz kormánya számos intézkedést kezdeményezett annak érdekében, hogy a kárpátaljai iskolákat tankönyvekkel lássák el. Az állami kiadó folyamatosan bejelentette új tankönyvek kiadását. 1938 szeptemberére megjelentek I. Pankevich könyvei: az „Ábécé”, „Első olvasó”, „Második olvasó”, „Atyaország”, „Élő szó”, „Fény”, „Az orosz nyelv grammatikája”, valamint „Kárpátaljai mesék” Vaszilij Grange-Donsky szerkesztésében, „Válogatás a csehszlovák és kárpátaljai legendákból” stb. A kárpátaljai tanárok régi tankönyveket is használtak, amelyek túlnyomó többségét Augustyn Voloshin írta (MARFINETS, 2013: 36).

A térségben a pedagógiai gondolkodás fejlesztésében fontos szerepet játszott a Podkárpatzska Rusz Pedagógiai Társasága (1924) és a „Tanári Közösség” Nevelőtársaság (1929). A Pedagógiai Társaság I. és II. Kongresszusának anyaga alapján a szerző azonosította a régió tanárainak szakmai érdeklődési körét: az iskolareform; tankönyvek és taneszközök kiadása ukrán nyelven; új megközelítések kezelése az oktatásban, figyelembe véve a gyermek lelki szükségleteit, természetes értelmi képessé-

geit; az oktatási és kulturális munka megszervezése a régió lakossága körében. Fontosnak vélték az általános iskolák tanárainak szakmai képzését. Így az állam 20 tanítóképzőket és szemináriumokat szervezett különböző régiókban. A 19. század második felében és a 20. század elején az ungvári tanítói szeminárium, az ungvári görögkatolikus tanítónő-szeminárium és a munkácsi Magyar Királyi Állami Népiskolai Szeminárium Kárpátalján működött. A folyamatos képzést az igazgató, legalább 2 tanár, egy segédtanár, és ott, ahol a pedagógiai gyakorlat folyt, egy általános iskolai tanító biztosította.

Minden szemináriumban létre kellett hozni egy könyvtárat, és az állam évente forrásokat különített el könyvvállományának feltöltésére. A tanítóképzések tartalmában különbséget tettek nemek szerint. A tanítóképzőkbe felvették azokat a férfiakat, akik betöltötték a 15. életévüket, elvégezték a gimnázium, reál- vagy polgári iskola 4. osztályát, és rendelkeztek anyanyelvi, matematikai, földrajzi és történelmi ismeretekkel. A belépéshez egy korábbi oktatási intézmény elvégzését igazoló bizonyítványt kellett bemutatni vagy felvételi vizsgát kellett tenni. A tanítóképzőben három évig tartott a képzés. A lányok a tanítónőképző szemináriumokban 14 éves kortól tanulhattak a lányok. Minden lánynak felvételi vizsgát kellett tennie az általános iskola összes tantárgyából. A női tanítóképzők túlnyomó többsége nem volt koedukált.

A tanítóképzőkben a tanulmányi idő 3 év volt. A tantestületekben a férfi tanárok mellett a női tanárok is taníthattak „női” tantárgyakat. A képzésért tandíjat kellett fizetni. A szegény családok tehetséges tanulóit azonban az oktatási intézmény költségén tanultak.

A tanítónőképzőkben azokat a képzéseket részesítették előnyben, amelyek a lányokat a háztartás vezetésére, különféle női munkák elvégzésére, a család szolgálatára készítették fel. Így a pedagógusképzés tartalma tükrözte a nőkkel szemben elvárt társadalmi igényeket. E korszakban a kárpátaljai régióban a nők nem töltöttek be jelentős funkciókat, és ezért oktatásuk tartalma a háztartási ismeretekre, a gyermekek nevelésére, ellátására korlátozódott. A tanítóképzőkben tanított tantárgyak leírásaiban megfogalmazták a leendő tanár személyiségének harmonikus és átfogó fejlődésének biztosítását.

A tanítóképző (szeminárium) elvégzése előtt a hallgatók egy-két évig gyakorlaton vettek részt, amely során írásbeli teszteket írtak minden tudományterületen, és letették a tanítási módszerek vizsgáját. A vizsga sikeres elvégzése tette lehetővé a diploma megszerzését.

A levéltári adatok – a tanárok vizsgakérelmei az okleveleik elismertetésére, az képesítő vizsgákról szóló bizottsági ülések jegyzőkönyvei (a magyar tanári oklevelek elismerése), a bizottságok döntései és az iskolai beszámolók alapján megállapítható, hogy a korszakban lehetővé tették a kiegészítő vizsgák letételét azoknak a tanároknak, akik 1918 előtt szereztek tanítói diplomát, és azok számára is, akik 1919 és 1922 között az iskolákban végzettség nélkül, 20 hónapos tanítási tapasztalattal bírtak. A legtöbbjük az általános iskolákban ruszin nyelven tanított. Nekik csak a tanári képesítő vizsgát kellett megszerezniük, mivel a tanítási gyakorlatukat elismerték.

Az alapokmány megkötésekor a kétéves tanfolyamokon 49 fő, az egyéves tanfolyamokon 45 fő szeretett volna pedagógus képezést szerezni. A heti terhelés 26 – 28 óra volt. A képzést hétfőtől szombatig 18.00 és 21.15 között, vasárnap pedig 8.00 és 11.15 között tartották. Ez az időbeosztás lehetővé tette, hogy az iskolában tanítók is el tudják végezni a tanulmányaikat a tanítás mellett is. Ezek a tanfolyamok meglehetősen magas szintű képzést biztosítottak, mivel a tanterv olyan tudományágak tanulmányozását írta elő, mint a ruszin és a cseh nyelvek, a pedagógia, a módszertanok, a pszichológia, a matematika, a fizika, a természettudományok, a kémia, a földrajz, a történelem, hangszeres játék, ének, rajz, orvosi ismeretek, testnevelés. A tanfelügyelőség a tanárok képzését kirándulásokkal egészítette ki, melyeknek programját különös gonddal állították össze. A cél az volt, hogy az államiság eszméjét megerősítsék. Összesen 215 tanár vett részt ilyen a kirándulásokon (FIZESHI, 2016: 172).

Összegzésképpen elmondható, hogy a vizsgált időszakban sok új iskola nyílt, az oktatási intézmények rendszere bővült, fejlődött, azonban megfigyelhető, hogy a megnyíló új iskolák többsége cseh tannyelvű volt. A magyar anyanyelvű tanárokat leváltották, az oktatás lehetőségét nyelvvizsgához kötötték, ezzel párhuzamosan, az értelmiségi réteg pótlására, sok orosz, cseh anyanyelvű pedagógus érkezett a vidékre. A tankönyvek tartalmukat tekintve humanisztikus szemléletűek voltak.

A vizsgált korszak progresszív elképzelései – a humán oktatás tartalmi komponensének kitöltése helyismerettel; regionális sajátosságok figyelembe vétele; multikulturalizmus (vagyis a különböző nemzetiségek, kultúrák, vallások iránti tisztelet és tolerancia alakítása; a többnyelvű oktatási környezet természetes, megszokott jelenséggént való felfogása; kulturális és kreatív szempontok érvényesítése; integráló megközelítés az akadémiai tudományok oktatásában, olyan módszerek kombinálásával, amelyek fokozzák a hallgatók önálló, felfedező és kreatív tevékenységét; valamint multikulturális oktatási környezet kialakítása a kárpátaljai kisiskolások számára – megtalálhatók a 21. századi iskola gyakorlatában.

Irodalom

- DEPCHYNSKA Ivetta (2021): Application of progressive ideas of the past in modern educational practice of learning foreign languages. *Scientific Bulletin of the Flight Academy. Series: Pedagogical sciences. Collection of scientific works / Ch. ed. T.S. Plachinda. Kropyvnytsky: "Polyum", 2021. Issue. 10. pp. 149-154. (Index Copernicus (ICV 2019: 86,45), DOI 10.33251/2522-1477-2021-10), Google Scholar and CrossRef, WorldCat, Research Bible, Fatcat metadata database)*
- DEPCHYNSKA Ivetta (2021): Directions and principles of education in the schools of Pidkarpatska Rus as an important factor in the development of disciplines of the humanities. *Pedagogical education: theory and practice: Collection of scientific works / Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ogienko; Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine [Editor in Chief: Bakhmat N.V.]. Issue. 31 (2-2021). Kyiv: Millennium, 2021. pp. 18-29. (Index Copernicus, DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-18-29>, CEJSH; Google Scholar; CrossRef.)*
- DEPCHYNSKA Ivetta (2019): Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia in the period 1919 - 1939 (dissertation... Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01). Rivne State University for the Humanities, Rivne.
- DEPCHYNSKA Ivetta (2019): Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia in the period 1919 - 1939 (dissertation abstract: Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01). *Scientific world, Rivne.*
- MARFINETS Nadiya (2013): Study of literary local lore in schools of Pidkarpatska Rus (1919–1939). *The way of education, № 1. 35– 39.*
- FIZESHI Octavia (2016): Primary schools of Transcarpathia in the systemic educational transformations of the second half of the XIX - early XXI century. (dissertation: Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.01). National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov, Kyiv.
- PEŠINA Josef (1933): *Školství na Podkarpatské Rusi v přítomnosti. – Praha, 1933. – 51 s.*